

Liever Hollands dan Frans: met de Hollandse brigade op pad voor het Franse Keizerrijk

Vincent Evers en Jan Palmen

Johannes Palmen, een voorvader in rechte lijn van Jan Palmen is in 1811 in Groningen getrouwd. Dit huwelijk werd geregistreerd in de eerste maand van het eerste jaar waarin de Burgerlijke Stand in het toenmalig volledig door Frankrijk geannexeerde Nederland werd ingevoerd. Zijn familiegeschiedenis werd al eerder in Gens Nostra gepubliceerd (ref 1). Dit artikel geeft aanvullende informatie uit de militaire akten van het Nationaal Archief (fig 1 en 2) en de daarbij behorende interpretatie. Men kan niet anders concluderen dan dat de invloed van Napoleon op zijn leven en al zijn nakomelingen verregaand is geweest.

Johannes heeft gediend in het 2e regiment infanterie van het Bataafsche leger in de periode dat Noord-Nederland nog een zelfstandig Koninkrijk vormde onder Lodewijk Napoleon en Hortense de Beauharnais. Zijn signalement, conduitestaat en pensioeninschrijving werden in 2012 in het Nationaal Archief gevonden. Uit zijn staat van dienst (fig 2) blijkt deelname aan de campagnes van het Franse leger en geallieerden in Oostenrijk (Austerlitz), Pruisen en het destijds Zweedse Stralsund (thans Noord-Duitsland). Vervolgens vertrekt hij in september 1808 met de Hollandse Brigade naar Spanje. Hier woedt een guerillaoorlog (ref 3). Na een schot in de voet wordt hij in maart 1809 gerepatrieerd naar zijn depotgarnizoen te Groningen, waar de hier afgebeelde akten zijn opgemaakt.

Er zijn tegenstrijdige aanwijzingen over de afstamming van deze Johannes Palmen. Zijn in militaire en civiele akten in Groningen genoemde geboorteplaats Maastricht blijkt een mystificatie. De eerder gevonden doopakte van 1990 uit Ubach-Palenberg toont als vader Johannes Conradus, dragonder in het Staatse leger, gelegerd en getrouwd in Maastricht, zoals toegelicht in eerdergenoemd artikel in Gens Nostra. Deze Johannes Josephus verliest al op tweejarige leeftijd zijn moeder en op 4-jarige leeftijd zijn vader, die vermoedelijk sneuvelt tijdens het beleg van Maastricht. Het valt niet uit te sluiten dat hij als weeskind bij familie onderdak heeft gevonden. Dat zou dan ook voor zijn oudere zus Helena Catharina hebben gegolden. Nadere aanwijzingen hieromtrent zijn niet ontdekt. Weeskinderen konden op vroege leeftijd in dienst komen van een regiment. Kinderen van invalide of overlagen militairen kregen hierbij voorrang. Indien zijn identiteit met de Groninger Johannes overeenstemt dan zou hij al op 13-jarige leeftijd in militaire dienst zijn gekomen en als 16-jarige de campagne naar Pruisen hebben meegemaakt. (1,2) Dit lijkt niet waarschijnlijk.

De Johannes Palmen uit de Groninger militaire akten geeft bij zijn inschrijving echter een aantal twijfelachtige feiten prijs:

- leeftijd 18 jaar, geboren 1787. Dit is strijdig met de vermelding van zijn leeftijd in diverse latere Groninger familieakten, waaruit de geboorte-jaren 1777, 1785, 1786 en 1788 afleidbaar zijn,
- geboorteplaats Maastricht: geen enkele aanwijzing dat in 1787 en omliggende dorpen iemand van die naam is gedoopt,
- vorige woonplaats Ambagt: laat diverse interpretaties toe en het
- beroep vader jager: zonder nadere aanduiding van regiment. In de volkstelling van 1794 geeft hij als zijn beroep "fileur de laine" (vlasdraadspinner) op.

Niet ter discussie staan zijn religie: Rooms en zijn fysieke kenmerken:

- lengte 5 voet, 3 duim en 2 streep,
- rond voorhoofd, kleine neus en
- donkerbruin haar en wenkbrauwen.

Het signalement vermeld verder de datum van inschrijving in juli 1805. (1) Deze datum is veelzeggend. De Bataafsche Republiek werd gedwongen als geallieerde de Franse veldtochten te ondersteunen (Ref 2). De legers werden geheergroepeerd in kamp Zeist. Na oprichting van het Koninkrijk Holland wordt het tweede regiment Infanterie van Linie in oktober 1806 naar Wesel gestuurd voor een veldtocht naar Pruisen (Weser/Elbe gebied) ook bekend als de Vierde Coalitieoorlog. De in de staat van dienst genoemde veldtochten stemmen vrijwel volledig overeen met de bekende historische gegevens (2). Niet bekend is in hoeverre de verantwoordelijke officieren, die

de akten ondertekenden daadwerkelijk in deze en later militaire acties waren betrokken (3).

Het grootste deel van het huidige Limburg was al sinds 1794 in Franse handen en ingelijfd in de Franse Staat als Departement van de Neder-Maas. Vast staat dat daar juist in 1805 de invoering was gestart van de dienstplicht, de zogenaamde "conscription". Daarbij werden per gemeente de jaarscohorten aangemeld, beginnend met de 21-jarigen en vervolgens ieder jaar een jaar jongere lichter erbij. Johannes zou dan echter pas in 1808 aan de beurt zijn.

Het signalement vermeld een ouderpaar uit Brunssum:
Godfried/Godefridus Palmen en Maria Elisabeth Corduwener (ook geschreven als Corduweeners/Corduweners/Corduwenis/Corduenas/Corduvenus/Corduvennes/).

Dit echtpaar heeft bij de in 1796 door het Frans regime gehouden volkstelling 5 kinderen, waarvan twee boven de twaalf jaar: Jean Henri, 20 jaar en Anne Barbe, 16 jaar. Bekend uit doopakten zijn de drie jongste kinderen: Joannes, geboren 1783; Maria, geboren 1788 en Johannes Petrus geboren 1794. Opvallend is dat van 1784 tot en met 1787 in Brunssum en Heerlen geen geboorten uit dit huwelijk worden gevonden.

Dit complex van feiten en omstandigheden maakt de volgende hypothese mogelijk. De Joannes gedoopt op 14 maart 1783 in Brunssum is dezelfde als de Johannes die na een kort contract bij het 3e bataljon in 1805 in officiële dienst komt van de Bataafsche Republiek. Hij is dan niet 18 maar 21 jaar en heeft de oproep voor het Franse leger niet afgewacht, maar gekozen voor een leven als beroepsmilitair. De veel gunstiger condities die in het Bataafsche leger - nog steeds als voortzetting van het Staatse leger van de Republiek - golden moeten hem daartoe hebben verleid. Dat hij daarbij uiteindelijk onder Frans commando in Spanje zou worden ingezet kon hij toen niet weten.

Het schot in de voet van Johannes Palmen opgelopen in Spanje heeft er met zekerheid voor gezorgd dat dit verhaal geschreven kon worden. De intensiteit en frekwentie van de Franse veldtochten werd hierna alleen nog maar groter. Uiteindelijk waren bij de heroprichting door Koning Willem I van het Nederlandsche Leger op 9 januari 1814 nog slechts 800 militairen in actieve dienst.

Hoewel geen zoon van een dragonder uit het Staatse leger heeft Johannes, gezien zijn staat van dienst, toch zijn bescheiden militaire voetsporen door de Europese geschiedenis mogen trekken en ook nog het geluk gehad daarna een familie te mogen stichten. Het verbaast dan niet dat van zijn 7 kinderen er drie vernoemd zijn naar zijn Brunssumse familieleden: Maria Elisabeth, Frederikus Johannes en Jannes.

Heythuysen/Veldhoven, September 2014

Fig. 1 Extrait uit het Signalementsregister, 2e Regiment Infanterie van Linie, Compagnie 4.

2^e Regt. Infanterie   Comp. N. 4   4de Bataillon

Extrait uit het Signalements Register, van den hier ingescreven Persoon

Signalement

Inhoud van Ingevoerd Opmerkingen Ingevoerd Ingevoerd	Signalement	Vermoeden van de Inhoud van de Inhoud van de Inhoud van de	Inhoud van de Inhoud van de Inhoud van de	Inhoud van de Inhoud van de Inhoud van de
863 10 Juli 1805 6 jaar en 3 maanden	Salmen, Johannes geboren te Middelburg op 10 Juli 1798 6 jaar en 3 maanden	Ingevoerd te 10 Juli 1805 6 jaar en 3 maanden	Ingevoerd te 10 Juli 1805 6 jaar en 3 maanden	Ingevoerd te 10 Juli 1805 6 jaar en 3 maanden

Opgevoerd te Signalementsregister
 M. de B. van
 10 Juli 1805

Van de dienst

Fig. 2 Staat van Dienst van de Fuselier Palmen/Johannes

2^e Regt. Infanterie   Comp. N. 4   4de Bataillon

Staat van Dienst van den Fuselier Salmen / Johannes

Opgevoerd te Grooten 10 Juli 1805

Staat van Dienst	Valt lochten Ouden / Menden
Salmen, Johannes geboren te Middelburg op 10 Juli 1798 heeft ingescreven te dien tijde 6 jaar en 3 maanden te dien tijde 6 jaar en 3 maanden te dien tijde 6 jaar en 3 maanden	heeft te dien tijde 6 jaar en 3 maanden te dien tijde 6 jaar en 3 maanden te dien tijde 6 jaar en 3 maanden

Opgevoerd te Signalementsregister
 M. de B. van
 10 Juli 1805

Van de dienst

Noten

1. Het Extrait vermeldt de inschrijving van Johannes Palmen op 10 juli 1805 onder nummer 863 als fuselier voor een duur van 6 jaar en 3 maanden. Tevens blijkt hij hiervoor een jaar en 11 maanden te hebben gediend in het 3e bataillon. Hij is derhalve in juni 1803 in dienst getreden.

2. Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie doet volgende opgave:

Veldtocht naar Pruisen, circa 10.1806-03.1807

Veldtocht tegen Zweden, beleg van Stralsund, circa 03.1807 – 08.1807

Bezetting Noord-Duitsland, circa 08.1807-03.1808

Hergroepering te Groningen, circa 03.1808 – 08.1808

Verzamelen onderdelen Hollandse Brigade te Breda/Bergen op Zoom vanaf 26.08.1808 – 04.09.1808 en aansluitend voettocht naar Noord-Spanje

met dank aan de heer S.R. Maaskant, Onderzoeker Operationeel Optreden.

3. <http://www.nederlandsmlitairerfgoed.nl> maakt zoeken in de officiersboekjes mogelijk: dit geeft de namen en vaak ook standplaatsen van officieren: Laurent Marie le Bron en Samuel van Hoven ondertekenen in 1809 gezamenlijk het Signalements uittreksel. Van de eerste is de laatste vermelding in 1804 bij het 16e bataljon Compagnie no.8 Capiteyn Infanterie. De tweede wordt nog in 1807 vermeld als kapitein in het Tweede regiment.

Referenties

1. Vincent Evers, Johannes Palmen (2012), *Dragonder Johannes Palmen uit Übach-Palenberg, een grensoverschrijdende familiehistorie*, Gens Nostra 67 (2012), NGV, Weesp en bijbehorende website: <http://www.jfpalmen.nl/>
2. Simon Schama (1977), *Patriotten en Bevrijders. Revolutie in de Nederlanden 1780-1813*, Arbeiderspers, Amsterdam, vertaling 1992
3. Jaap A. de Moor, H. Ph. Vogel (1991), *Duizend miljoen maal vervloekt land: de Hollandse Brigade in Spanje, 1808-1813*, Meulenhoff, Amsterdam